

ANTONÍN DVOŘÁK

SOUBORNÉ VYDÁNÍ – GESAMTAUSGABE
COMPLETE EDITION – EDITION COMPLETE

ANTONÍN DVOŘÁK

TE DEUM

op. 103

KLAVÍRNÍ VÝTAH • KLAVIERAUSZUG

(KAREL ŠOLC)

*Kritické vydání
podle skladatelského rukopisu
Kritische Ausgabe nach dem Manuskript
des Komponisten*

EDITIO BÄRENREITER PRAHA

ANTONÍN DVOŘÁK

TE DEUM

op. 103

VOCAL SCORE • RÉDUCTION PIANO ET CHANT

(KAREL ŠOLC)

Critical edition

based on the composer's manuscript

Edition critique d'après le manuscrit

de l'auteur

SPOLEČNOST ANTONÍNA DVOŘÁKA

TE DEUM

Podle původních pramenů k tisku připravila Komise pro vydávání děl Antonína Dvořáka: Otakar Šourek, František Bartoš, předseda – Jan Hanuš, vedoucí redaktor – dr. Jiří Berkovec – Jarmil Burghauser – dr. Antonín Čubr – Antonín Pokorný – Karel Šolc.

TE DEUM pro sóla, sbor a orchestr, op. 103, psal *Antonín Dvořák* (1841 – 1904) v r. 1892 ještě doma, na Vysoké, svým podnětem vzniku a svým určením řadí se však již těsně k dílům americké periody, i když nemá a nemůže ovšem ještě mít jejich typickou hudebně výrazovou atmosféru.

Od října 1891 byl už Dvořák smluvně zavázán nastoupit na podzim příštího roku místo ředitele Národní konzervatoře v New Yorku; už od ledna do května 1892 se rozloučil dlouhou řadou koncertů s českým obecnstvem a od konce května 1892 začal po pracovně tak vypjatém roku odpočívat na své milované Vysoké. Hned v polovině června byl však ze své idyly, porušované jen instrumentací D dur mše, vytržen výzvou své příští zaměstnavatelky, zakladatelky newyorské Národní konzervatoře Jeanette Thurberové, zda by pro svůj nástup v Americe nenapsal nové dílo, oslavnou kantátu k čtyřstému výročí objevení Ameriky Kryštofem Kolumbem. Text k dílu, které mělo být provedeno již na slavnostním večeru 12. října, slíbila vzápětí poslat.

Dvořákovo tvůrčí zaujetí pro námět, který se mu zřejmě skutečně zalíbil, a neměně ovšem jeho svědomitost i pocit zodpovědnosti byly tak velké, že už několik málo dnů, kdy slíbený text marně očekával, ho naplnilo neklidem a obavami o zdar připravovaného díla. A tak – podobně jako už v případě volby textu ke Svatebním košilím – se uchýlil k vlastní iniciativě. Sáhl po textu, který nemohl být nevhodný pro připravovanou slavnost, ale měl krom toho výhodu v tom, že byl obecněji platný a nevázal se právě jen na použití o příležitostné slavnosti. Nadto to byl text, který vyhovoval jeho nejvnitřnějšímu založení, jeho hluboké víře tak výjimečně, že při jeho zhudebnování mohl být účasten celým srdcem. Skutečně také za necelý týden, od 25. do 30. června 1892 vznikla na Vysoké skica Dvořákova zhudebnění proslulého církevního hymnu *Te Deum laudamus*. I když skladatel na titulním listě partitury (která byla napsána ve dnech 2. – 28. července téhož roku, rovněž na Vysoké) poznamenal, že je to dílo určené pro Kolumbovu slavnost, nebylo nakonec na ní provedeno; přitom zde nemohla rozhodovat časová tíseň, jako tomu pak bylo u *Amerického praporu*, kantáty na onen text, zaslaný Thurberovou, kdy Dvořák do svého odjezdu stačil skladbu jen naskicovat. *Te Deum* však stejně nemuselo na provedení dlouho čekat; Dvořák je dirigoval už na svém prvním americkém samostatném koncertě v newyorské Music Hall 21. října 1892, kdy účinkoval velký 250členný pěvecký sbor.

Historie tiskového zveřejnění skladby neměla už tak hladký průběh. Simrock neměl zprvu do vydání *Te Deum* mnoho chuti a přijal je do nákladu teprve tehdy, když Dvořák na tom učinil závislý prodej svého violoncellového koncertu. S ním pak *Te Deum* vyšlo zároveň v r. 1896, ovšemže opět s opraveným opusovým číslem. Místo původního op. 93 bylo vydáno jako op. 103, které je nesprávně umísťuje až mezi skladby, opravdu vzniklé v Americe. Na proměně číslování má tentokrát vinu ovšem spíše sám skladatel než nakladatel.

Dílo, o jehož vznik se přičinil příležitostný podnět, náhodná výzva, přesahuje svou hodnotou význam jen ad hoc napsané příležitostné skladby – jak takové odium tkví na kantátě *Americký prapor*. *Te Deum* se staví do řady ostatních duchovních skladeb Dvořákových vedle *Stabat Mater*, *Requiem* a *Mše* jako rozsahem sice nejmenší, proto však nikoliv méně osobitě a svým způsobem i výsloveně originální dílo.

Rozvázně stavěno ze čtyř původně na sebe navazujících oddílů, které zhruba odpovídají větám cyklické formy sonátové, je hudebně pevně sepjato návraty hlavních myšlenek v různých oddílech, ve výrazové koncepci je pak šťastně vyrovnán onen základní radostný, jásavý charakter s meditativní

vroucností, pro vyzrávajícího Dvořáka stále příznačnější. Ze skladby lze vycítit, že její autor zblízka už poznal a zažil händlovskou tradici anglických sborových festivalů, zároveň však, jak je v něm bytostně zakořeněna tradice starých českých figurálek, na níž se kdysi ještě činně podílel. A tak Dvořákovo *Te Deum* spojuje v sobě lapidární, až monumentálně vypjatý tón s vroucí prostotou projevu, z něhož zní neskrývané česká nota.

František Bartoš

TE DEUM

Nach Originalquellen für den Druck vorbereitet von der Kommission für die Herausgabe der Werke Antonín Dvořáks: Otakar Šourek, František Bartoš, Vorsitzender — Jan Hanuš, leitender Redakteur — Dr. Jiří Berkovec — Jarmil Burghauser — Dr. Antonín Čubr — Antonín Pokorný — Karel Šolc.

TE DEUM für Soli, Chor und Orchester op. 103 schrieb *Antonín Dvořák* (1841–1904) i. J. 1892 noch zu Hause in Vysoká; durch den Anlaß zu seiner Entstehung jedoch, sowie durch seine Bestimmung gehört es bereits in nächste Nachbarschaft zu den Werken der amerikanischen Periode, auch wenn es freilich die typische Atmosphäre des musikalischen Ausdrucks dieser Werke nicht hat und nicht haben kann.

Seit Oktober 1891 war Dvořák bereits vertraglich verpflichtet, im Herbst des nächsten Jahres die Direktorstelle des Nationalkonservatoriums in New York anzutreten; schon von Januar an bis zum Mai 1892 verabschiedete er sich mit einer langen Reihe von Konzerten vom tschechischen Publikum und schickte sich im Mai an, sich in seinem geliebten Vysoká nach einem angespannten Arbeitsjahr der Erholung zu widmen. Aber schon Mitte Juni wurde er aus seiner Idylle, die bis dahin nur von der Instrumentation der D dur-Messe unterbrochen war, gerissen: seine künftige Dienstgeberin, die Begründerin des New Yorker National-Konservatoriums Jeanette Thurber wandte sich mit der Aufforderung in ihn, ob er für seinen Dienstantritt in Amerika nicht ein neues Werk schreiben würde, eine feierliche Kantate zur Vierhundertjahrfeier der Entdeckung Amerikas durch Kolumbus. Den Text zu dem Werke, das schon am Festabend des 12. Oktober aufgeführt werden sollte, versprach sie unmittelbar darauf zu senden.

Dvořáks schöpferisches Interesse für den Stoff, der ihm offenbar wirklich gefiel, und nicht minder auch seine Gewissenhaftigkeit und sein Verantwortungsbewußtsein waren so groß, daß ihn schon einige wenige Tage, während derer er den versprochenen Text vergebens erwartete, mit Unruhe und Befürchtungen um das Gelingen des vorgesehenen Werkes erfüllten. Und so nahm er seine Zuflucht zur eigenen Initiative — wie schon einmal, im Falle der Textwahl zur Geisterbraut. Er griff zu einem Text, der für die vorbereitete Feier nicht unangebracht sein konnte, zudem auch noch den Vorteil hatte, allgemeiner gültig und nicht gerade nur an die Verwendung bei einem gelegentlichen feierlichen Anlaß gebunden zu sein. Überdies war das ein Text, der seiner innerlichsten Veranlagung, seinem tiefen Glauben so ausnehmend entgegenkam, daß er bei seiner Vertonung mit ganzem Herzen beteiligt sein konnte. So entstand auch tatsächlich in kaum einer Woche — vom 25. – 30. Juni 1892 — in Vysoká die Skizze seiner Vertonung des berühmten Kirchenhymnus *Te Deum laudamus*. Wenn auch der Komponist auf dem Titelblatt der Partitur (die vom 2. – 28. Juli desselben Jahres ebenfalls in Vysoká geschrieben wurde) anmerkte, daß das Werk für die Kolumbusfeier bestimmt sei, wurde es schließlich doch nicht bei dieser Gelegenheit aufgeführt; hierbei konnte nicht Zeitnot entscheidend sein, wie es dann der Fall war bei der *Amerikanischen Flagge*, der Kantate nach jenem von J. Thurber gesandten Text, mit deren bloßen Skizzierung Dvořák kaum bis zu seiner Abreise zurechtkam. Jedoch auch so mußte das *Te Deum* nicht lange auf seine Aufführung warten: Dvořák dirigierte es schon bei seinem ersten selbständigen ameri-

kanischen Konzert in der New Yorker Music Hall am 21. Oktober 1892, unter Mitwirkung eines großen, 250 Mitglieder umfassenden Sängerkhore.

Die Historie der gedruckten Veröffentlichung des Werkes hatte allerdings keinen so glatten Verlauf. Simrock hatte anfangs keine große Lust, das *Te Deum* herauszugeben, und nahm es erst an, als Dvořák den Verkauf seines Violoncellokonzertes davon abhängig machte. Gleichzeitig mit diesem erschien dann das *Te Deum* i. J. 1896, allerdings wieder mit abgeänderter Opuszahl. Anstelle der ursprünglichen Opuszahl 93 wurde es dann als op. 103 herausgegeben, wodurch es ganz unrichtig unter die tatsächlich in Amerika entstandenen Werke eingereiht wurde. An der Änderung der Nummerierung war diesmal freilich eher der Komponist selbst, als der Verleger schuld.

Das Werk, das seine Entstehung einem Gelegenheitsanlaß, einer zufälligen Aufforderung verdankte, ragt an Wert über die Bedeutung einer nur ad hoc verfaßten Gelegenheitskomposition hinaus – während an der Kantate *Die amerikanische Flagge* gerade dieses Odium haftet. Das *Te Deum* steht in der Reihe der übrigen geistlichen Kompositionen Dvořáks neben dem *Stabat Mater*, dem *Requiem* und der *Messe* als zwar dem Umfange nach kleinstes, deshalb jedoch nicht minder eigenartiges und in seiner Art sogar ausgesprochen originales Werk.

Besonnen gebaut aus vier ursprünglich aneinander anknüpfenden Teilen, die ungefähr den Sätzen der zyklischen Sonatenform entsprechen, ist es durch die Wiederkehr der Hauptgedanken in den verschiedenen Teilen musikalisch festgefügt, in der Ausdruckskonzeption ist sodann jener grundlegende, freudigjubelnde Charakter mit der für den reifenden Dvořák immer mehr bezeichnenden Inbrunst glücklich ausgeglichen. Man fühlt heraus, daß der Autor die Händelsche Tradition der englischen Chor-festivals schon aus der Nähe kennengelernt und erlebt hat, aber zugleich auch, wie wesentlich die Tradition der alten tschechischen Figuralmessen in ihm verwurzelt ist, an denen er einst noch tätig teilgenommen hatte. Und so vereinigt Dvořáks *Te Deum* in sich einen lapidaren, sogar monumentalen Ton mit inniger Schlichtheit des Ausdrucks, aus der unverkennbar die tschechische Note hervorklingt.

František Bartoš

TE DEUM

Critical edition based on original sources and prepared for the press by the Editing Board for the Works of Anton Dvořák: Otakar Šourek, František Bartoš, Chairman – Jan Hanuš, Chief Editor – Dr Jiří Berkovec – Jarmil Burghauser – Dr. Antonín Čubr – Antonín Pokorný – Karel Šolc.

The *TE DEUM* for soli, choir and orchestra, Op. 103, composed by *Antonín Dvořák* (1841 – 1904), in 1892, at Vysoká, still prior to his departure for the United States, is closely connected, however, as regards the impulse which gave rise to it and the purpose for which it was designed, with the works of the American period, even though it has not, nor could it have, their typical expressive atmosphere.

From October 1891 Dvořák had been under contractual obligation to take up the post of Director of the National Conservatory in New York, in autumn of the following year; from January to May of 1892, he had taken leave, in a long series of concerts, of the Czech musical public and, from the end of May 1892, he had retired to his beloved Vysoká to rest after what had been a year of very hard work. In the middle of June, however, his idyll, disturbed only by the scoring of the *Mass in D major*, was broken in upon by a request from his future employer, the founder of the National Conservatory, Jeanette Thurber, to write for his coming to America a festive cantata in celebration of the quatercentenary of the discovery of America by Christopher Columbus. At the same time she promised to forward at once the text of the work, which was to be performed on the evening of October 12th in honour of the anniversary.

Dvořák's creative interest in the subject, which evidently sincerely attracted him, and not less his conscientiousness and sense of responsibility, were so great that, after waiting a few days in vain for the promised text he was filled with fears for the successful carrying out of the work. And so—as once already in the case of the choice of a text for *The Spectre's Bride*—he resorted to his own initiative. He settled for a text which could not be unsuitable for the intended celebration and which, in addition, had the advantage of being of universal appeal and so not limited to use on a certain festive occasion. Moreover, it was a text that was congenial to his deep spiritual faith, so that he could put his whole heart into the setting of it to music. And, indeed, in less than a week, between the 25th and the 30th June, 1892, there arose at Vysoká Dvořák's musical setting of the great Latin hymn, *Te Deum laudamus*. And even though the composer noted on the title-page of the score (which was completed between the 2nd and the 28th July of the same year, also at Vysoká) that the work was designed for the Columbus anniversary, it was not in the long run performed at it; yet here could be no question of insufficient time, as was the case in connexion with *The American Flag*, a cantata on the text sent by Mrs Thurber to Dvořák shortly before his departure, so that he had barely time to complete a sketch of the composition. The *Te Deum* had not long to wait for a performance, however; Dvořák conducted it at his first independent American concert, which was held in the New York Music Hall, on the 21st October, 1892, with a choral society of 250 singers taking part.

The matter of the publication of the work did not run so smooth a course. Simrock was not at first keen to publish the *Te Deum* and accepted it only when Dvořák made its publication a condition for selling him his Violoncello Concerto. The *Te Deum* was then published concurrently with the Concerto in 1896, but again with a higher opus number than it should have had. Instead of Op. 93, it was published as Op. 103, thus figuring incorrectly among the compositions which were, in fact, composed in America. For this change in the numbering the composer himself, rather than the publisher, seems this time to bear the responsibility.

The work, which owed its rise to an extraneous impulse, a chance request, exceeds in value the significance of a composition commissioned for a specific occasion — an odium which clings to the cantata, *The American Flag*. The *Te Deum* takes its place side by side with Dvořák's other sacred works—the *Stabat Mater*, *Requiem* and *Mass*, smaller in scale than any of these, but for all that a no less individual and truly original work.

Carefully planned to comprise four sections, originally each other without a break and corresponding more or less to the movements of cyclic sonata form, the *Te Deum* is musically closely-knit by the recurrence of the principal thoughts in all four sections, achieving in its expressive conception a happy balance between the essentially happy, joyous character of the music, and the meditative fervency of mood ever more typical of the composer's maturing art. One senses from the work that its author has made close and direct acquaintance with the Händel tradition of the English choral festivals, yet at the same time he does not deny having his roots in the tradition of old Czech figured Masses, in which he had actively taken part. And so Dvořák's *Te Deum* combines a cogency of style, rising to monumental heights of expression, with an ardent simplicity of tone, which sounds an unmistakably Czech note.

František Bartoš

TE DEUM

Préparé pour l'impression d'après les documents authentiques par la Commission pour la publication des œuvres d'Antonín Dvořák : Otakar Šourek, František Bartoš, Présidents de la Commission — Jan Hanuš, rédacteur principal — Dr Jiří Berkovec — Jarmil Burghauser — Dr Antonín Čubr — Antonín Pokorný — Karel Šolc.

LA CANTATE TE DEUM pour soli, chœur et orchestre, op. 103, d'Antonín Dvořák (1841 – 1904) date de 1892 ; le compositeur l'écrivit encore avant de partir pour l'Amérique – à Vysoká en Bohême – mais si l'on prend en considération l'impulsion qui l'amena à l'écrire ainsi que la destination de la cantate, il faut la ranger déjà au voisinage des œuvres que Dvořák composa en Amérique, quoiqu'elle ne soit pas et ne pût même pas encore être pénétrée de l'atmosphère qui caractérise les œuvres de la période américaine du compositeur.

En octobre 1891, Dvořák avait déjà signé un contrat qui l'engageait à prendre possession, à partir de l'automne de l'année suivante, du poste de directeur du Conservatoire National de New-York ; depuis le mois de janvier jusqu'au mois de mai 1892, il entreprenait une longue tournée de concerts d'adieu à travers la Bohême et la Moravie, et vers la fin de mai il se rendit à Vysoká pour se reposer quelque peu après une année aussi chargée. Or vers le 15 juin, cette idylle, troublée uniquement par l'orchestration de la Messe en ré, fut soudainement interrompue par une intervention de Mrs. Jeanette Thurber, fondatrice du Conservatoire Nationale de New-York, dont dépendait désormais l'avenir de Dvořák et qui l'invita à inaugurer son activité à New-York, par une cantate composée pour les fêtes du 400e anniversaire de la découverte de l'Amérique par Christophe Colomb. L'œuvre devait être donnée en première audition lors d'une soirée de gala, le 12 octobre 1892, et Mrs. Thurber promit à Dvořák de lui faire parvenir sans délai le texte de l'œuvre.

L'enthousiasme de Dvořák pour ce sujet qui le captiva d'un seul coup, sa conscience délicate et son sentiment de responsabilité étaient tels que les quelques jours, pendant lesquels il attendait en vain l'envoi du texte promis, le remplissaient d'inquiétude et de crainte quant à la réussite de l'œuvre qu'il devait écrire. Et ainsi – comme dans le cas du choix du texte des « Chemises de noce » – il décida d'avoir recours à sa propre initiative. Il choisit un texte qui devait bien convenir aux fêtes que l'on se préparait à fêter en Amérique, mais qui en plus avait l'avantage d'être plus général de manière à ce que l'exécution de l'œuvre ne fût pas limitée à une seule occasion, si solennelle fût-elle. C'était en outre un texte qui correspondait de façon exceptionnelle à ses conceptions et à sa profonde foi, de sorte que, lors de sa mise en musique, il pouvait y mettre tout son cœur. Et en effet, en moins d'une semaine, entre le 25 et le 30 juin 1892, il écrivit à Vysoká l'esquisse de la musique du célèbre hymne religieux « Te Deum laudamus ». Mais bien qu'il eût écrit sur la page de titre de la partition (qui fut écrite du 2 au 28 juillet de la même année toujours encore à Vysoká) que l'œuvre était destinée aux fêtes de Christophe Colomb, la cantate ne fut pas donnée en première audition lors de ces fêtes ; ce fait n'était certainement pas dû au manque de temps, à la différence du *Drapeau américain*, cantate écrite sur le texte qui lui fut envoyé enfin par Mrs Thurber et dont Dvořák n'eut le temps d'écrire, avant de partir, qu'une esquisse. Quoiqu'il en soit, la création de « Te Deum » ne se fit pas attendre longtemps. Dvořák dirigea en effet lui-même la nouvelle œuvre dès le premier concert qu'il donna en Amérique – le 21 octobre 1892 au Music Hall de New-York, avec le concours d'un chœur composé de 250 chanteurs.

L'histoire de l'édition de l'œuvre ne fut pas cependant aussi simple et aussi rapide. L'éditeur Simrock n'était pas, au début, trop enclin à l'édition de « Te Deum » et ne l'accepta que lorsque Dvořák en fit dépendre l'édition de son Concerto pour violoncelle. « Te Deum » parut ensuite, en même temps que le Concerto pour violoncelle, en 1896, avec un numéro d'opus qui même cette fois-ci fut corrigé.

Au lieu du numéro d'opus original 93, « Te Deum » parut sous le numéro 103 qui le place de façon inexacte parmi les œuvres que Dvořák écrivit déjà en Amérique. La faute en revient cependant cette fois plutôt au compositeur lui-même qu'à l'éditeur.

L'œuvre, qui doit sa naissance à une occasion et une impulsion fortuites, dépasse, par sa valeur, l'importance des œuvres d'occasion écrites *ad hoc* – à la différence de la cantate « Le Drapeau américain » qui n'échappa pas à ce sort néfaste. Bien que « Te Deum » soit, parmi les autres œuvres de musique religieuse de Dvořák – Stabat Mater, Requiem, Messe – la plus petite en ce qui concerne l'étendue, elle n'en est pas moins personnelle et à sa manière même nettement originale.

Construite avec réflexion, de façon fort réfléchie, la cantate se compose de quatre parties, originellement l'une à l'autre, répondant en gros aux quatre mouvements de la forme sonate ; sur le plan musical, elle est dotée d'une grande homogénéité grâce aux reprises des idées principales qui réapparaissent dans les différentes parties de l'œuvre, et sa conception expressive est marquée d'un équilibre particulièrement heureux entre le caractère essentiellement joyeux de l'œuvre et l'ardeur méditative de plus en plus caractéristique pour langage du compositeur qui s'approche déjà de sa maturité. La cantate prouve que son auteur s'était intimement familiarisé avec la tradition des festivals händeliens de chant choral qui étaient organisés alors en Angleterre, mais ses racines plongent en même temps profondément dans la tradition des anciennes messes « figurées » tchèques, à laquelle il avait jadis pris lui-même une part active en tant qu'exécutant. La cantate « Te Deum » de Dvořák unit ainsi un langage lapidaire et parfois monumental à une simplicité d'expression ardente qui trahit une inspiration nettement tchèque.

František Bartoš

© by Editio Bärenreiter Praha